

МУЗЕЈ ПРИМЕНЈЕНЕ УМЕТНОСТИ

ЗБОРНИК

11 / 2015
НОВА СЕРИЈА

САДРЖАЈ / CONTENTS

ПРИЛОЗИ / CONTRIBUTIONS

Андријана Ристић / Andrijana Ristić 007
МОДНА ШТАМПА У СРБИЈИ У XX ВЕКУ
Summary: FASHION PRESS IN SERBIA IN THE 20TH CENTURY

Cvetka Rožar / Цветка Пожар 018
CONTINUITY AND CHANGE: The Biennial of (Industrial) Design over the First Twenty Years
Резиме: ТРАЈАЊЕ И ПРОМЕНА: првих двадесет година Бијенала (индустријског) дизајна

Александар Чучковић / Aleksandar Čučković 027
ОРИГИНАЛНОСТ У ОДЕВАЊУ
Summary: ORIGINALITY IN CLOTHING

Оливера Батајић Сретеновић / Olivera Batajić Sretenović 036
ДОКЛЕ СМО СТИГЛИ С КЊИГОМ?
Интерактивна књига као део спектакла
Summary: HOW FAR HAVE WE REACHED WITH THE BOOK? Interactive Book as a Part of the Spectacle

Dieter Suls / Дитер Зулс 044
EUROPEANA FASHION: Past, Present and Future
Резиме: EUROPEANA FASHION: прошлост, садашњост и будућност

Александар Петивијевић / Aleksandar Petijević 054
ДВА СРПСКА СРЕБРНА ПРИЛОГА ИЗ XIX ВЕКА У ЦРКВИ СВЕТОГ СПИРИДОНА НА КРФУ
Summary: TWO 19TH-CENTURY SILVER VOTIVE GIFTS DONATED BY SERBIAN DONORS IN THE CHURCH OF SAINT SPYRIDON ON CORFU

ПРИКАЗИ / REVIEWS

Дубравка Прерадовић / Dubravka Preradović 063
КРСТОВИ ИЗ ЗБИРКИ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У БЕОГРАДУ (ОД XIV ДО XIX ВЕКА)
Наташа Церовић, Београд: Народни музеј, 2014.

Мирјана Ротер Благојевић / Mirjana Roter Blagojević 065
САН ОГРАДУ: МЕЂУНАРОДНИ КОНКУРС
ЗА УРБАНИСТИЧКО УРЕЂЕЊЕ БЕОГРАДА 1921–1922
Злата Вуксановић-Мацура, Београд: Орион арт, 2015.

Симона Чупић / Simona Čupić 067
ФОТО ТОНКА: ТАЈНЕ АТЕЉЕА ДРУШТВЕНЕ ХРОНИЧАРКЕ
Ловорка Магаш Биландић, Загреб: Галерија Кловићеви двори, 2015.

Драгиња Маскарели / Draginja Maskareli 069
ИЗЛОЖБА SHOES, FROM THE SADBARK HANIM MUSEUM COLLECTION (ЦИПЕЛЕ ИЗ ЗБИРКЕ МУЗЕЈА САДБЕРК-ХАНУМЕ)
Истанбул, Музеј Садберк-хануме, 27. новембар 2014 – 30. јун 2015.

Јелена Поповић / Jelena Popović 071
Међународни пројекат *Керамика и њене димензије*, 2014–2018.
ИЗЛОЖБА КЕРАМИКА У КУЛТУРИ ЖИВЉЕЊА ОД БАРОКА ДО ДАНАС
Београд, Музеј примењене уметности, 19. мај – 27. јун 2015.

Биљана Црвенковић / Biljana Crvenković 074
Међународни пројекат *Керамика и њене димензије*, 2014–2018.
СИМПОЗИЈУМ КЕРАМИКА ИЗМЕЂУ ПРОМЕНА И ИЗАЗОВА, ИЗМЕЂУ ПРОШЛОСТИ И САДАШЊОСТИ
Београд, Галерија фресака, 20–21. мај 2015.

Татјана Дадих Динуловић / Tatjana Dadić Dinulović 076
Миа Давид / Mia David
ПРОЦЕС: Србија на Прашком квадријеналу сценског дизајна и сценског простора 2015.

БИБЛИОГРАФИЈА / BIBLIOGRAPHY

Маријана Петровић / Marijana Petrović 081
БИБЛИОГРАФИЈА ВЕРЕ НЕ ХАН

**МУЗЕЈ ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ 2015 / MUSEUM
OF APPLIED ART 2015**

НАГРАЂЕНИ МЕЂУНАРОДНИ ПРОЈЕКТИ У 2015.
ГОДИНИ У КОЈИМА ЈЕ МУЗЕЈ ПРИМЕЊЕНЕ
УМЕТНОСТИ УЧЕСТВОВАО КАО ПАРТНЕР 101

АКВИЗИЦИЈЕ 2015 / ACQUISITIONS 2015 103

ИЗЛОЖБЕ 2015 / EXHIBITIONS 2015

ИЗЛОЖБЕ МУЗЕЈА ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ 115
У 2015. ГОДИНИ

ИЗДАЊА 2015 / EDITIONS 2015

ИЗДАЊА МУЗЕЈА ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ 125
У 2015. ГОДИНИ

IN MEMORIAM

СВЕТЛАНА ИСАКОВИЋ (1942–2015) 130

ВИДА ИЛИЋ (1925–2015) 131

МИРЈАНА ЈЕВРИЋ ЛАЗАРЕВИЋ (1926–2014) 132

ИЗВОРИ ФОТОГРАФИЈА 133

ЗБОРНИК, МУЗЕЈ ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ:
Упутство за припрему и предају радова 135

П Р И К А З И

КРСТОВИ ИЗ ЗБИРКИ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У БЕОГРАДУ (ОД XIV ДО XIX ВЕКА)

Наташа Церовић, Београд: Народни музеј, 2014.

Категорија чланка: приказ

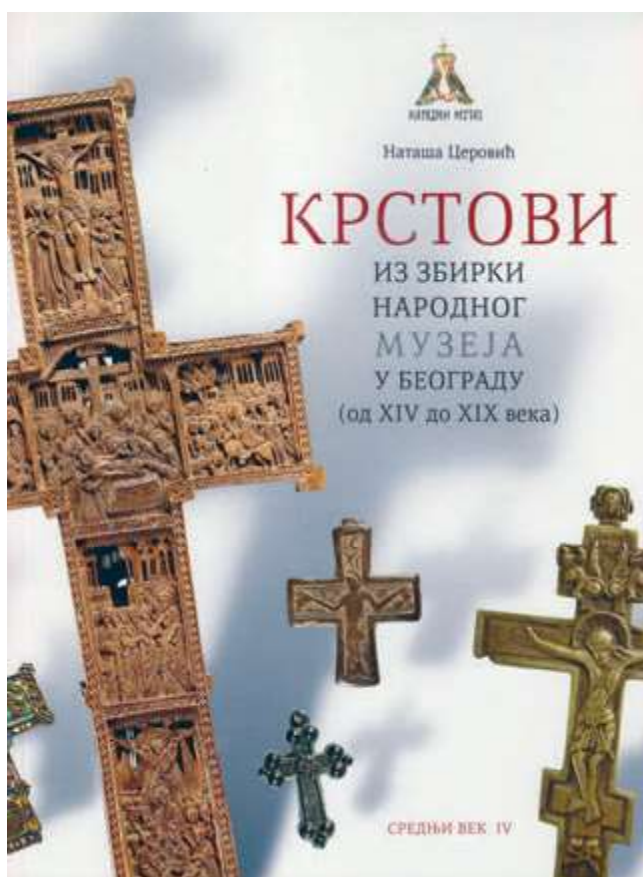
Знак крста познат у паганским религијама било као симбол или декорација добио је у хришћанству снажно и вишеструко значење. Зачетак култа Часног крста може се пратити већ у новозаветним текстовима. Теологију крста пак дугујемо апостолу Павлу, који знак крста сагледава као симбол жртве и спасења, али и као конкретизацију Христа, његове поруке и његове религије. Као визуелни хришћански симбол крст се јавља у четвртој деценији II века, да би од IV столећа, са признањем хришћанске религије, постао најснажније и најприсутније знамење како јавне, тако и приватне побожности.

Широк распон значења и функција резултирао је немалим бројем крстова, различитих типова и облика, пронађених и на територији Србије. У збиркама Народног музеја у Београду чувају се крстови из времена од VI до XIX столећа. Пре готово три деценије, 1987. године, Гордана Марјановић Вујовић објавила је каталог крстова из Народног музеја који се датују у период од VI до XII века. Публикација коју на овом месту представљамо може се сматрати логичним наставком горенаведеног каталога, и њом се заокружује, али не исцрпљује, стручно-научна обрада крстова из збирки Народног музеја у Београду.

Наташа Церовић, археолог, виши кустос Народног музеја у Београду, обрадила је 37 крстова из три средњовековне збирке Народног музеја који се датују у период између XIV и XIX века. Овим каталогом публика се први пут упознаје са чак 29 крстова из послевизантијског периода.

Ауторка нас у уводним одељцима публикације упознаје са историјатом (стр. 12–14) и историографијом (стр. 15–16) предмета које обрађује, што је уједно и сажет увид у ставрографске студије у домаћој средини.

Колекција крстова израђених од XIV до XIX века сакупљена је у временском распону који је нешто дужи од једног столећа. Реч је о хетерогеној групи предмета који су у највећем броју у фонд Народног музеја доспели путем откупа или поклона, углавном без података о месту налаза или пореклу предмета, док су само четири примерка пронађена током археолошких ископавања.

Средишњи део публикације јесте студија о типологији крстова (стр. 17–47) који се обрађују у каталогу у другом делу публикације. У складу са њиховом наменом, крстови који се чувају у колекцијама Народног музеја деле се на крстове намењене храмовима, престоне, ручне, литијске и заветне, потом крстове у функцији приватне побожности, нагрудне – у које спадају реликвијари и привесци, односно кућне крстове, који могу бити делови икона, проскурници и украсни крстови. Будући да ниједна од набројаних типолошких целина није довољно бројна да би омогућила доношење општих закључака о наручиоцима, стилу или провенијенцији предмета,

ауторка на овом месту брижљиво и акрибично анализира сваки појединачни примерак крста, посвећујући посебну пажњу изузетним комадима.

Престони и ручни крстови се користе за богослужбене радње, благосиљање верника и целивање. Ти крстови, сличног изгледа, углавном су резани у дрвету, а могу имати и бочне додатке и богато украшен метални оков. Каталогом су обрађена два престола и четири ручна крста, различитог порекла и иконографије. Први је престони крст од којег су очувани само делови бочних украса са карактеристичним представама пророка са атрибутима (кат. 1) какви се се срећу на Светој Гори од XVII столећа. Други престони крст од дрвета са апликацијама од седефа, датован у период од XVIII до XIX века, потиче из Јерусалима (кат. 2) и сведочи о ходочасничким путовањима у Свету земљу, током којих су хације добијале такве крстове на поклон.

Публикацијом су обухваћена четири ручна крста, а међу њима је и познати дуборезани и сребром оковани крст новобрдског и грачаничког митрополита Никанора из 1551. године (кат. 3), који осим изузетне уметничке вредности поседује и историјски значај, будући да је ношен са Косова током Велике сеобе.

Мада се у збиркама Народног музеја чува само један литијски крст, он заслужује посебну пажњу (кат. 7). До сада непубликован позлаћени бронзани крст са угравираним сценама и флоралном декорацијом пронађен је у цркви манастира Нова Павлица, где се секундарно користио као престони крст. Иконографија и стилске карактеристике декорације упућују на његову западну провенијенцију, а могуће је да су га наручила управо браћа Мусић за своју задужбину, или пак Михаило Аранђеловић, ктитор припрате.

Најбројнију скупину крстова чине нагрудни крстови, који су подељени у три категорије: напрсни крстови – инсигније свештенства (кат. 8–14), нагрудни реликвијари (кат. 15–16) и крстови-привесци (кат. 17–24). Међу напрсним крстовима из Народног музеја издваја се оковани пекторални крст с краја XVII или почетка XVIII столећа (кат. 10) пронађен у гробници непознатог рашког митрополита на некрополи цркве Светог Петра код Новог Пазара. Два нагрудна реликвијара – један изливен у бронзи и украшен ћелијастим емајлом, а други од злата, фалсификат из XIX века,

сведоче о пракси ношења светих честица – било да је реч о фрагментима Часног крста или о честицама моштију светитеља, и вери у њихову апотропејску улогу. Будући да су израђивани у серијама, крстови-привесци, који су се најчешће добијали на крштењу, углавном су од легура метала и украшени су једноставним орнаментима. Из малене целине Народног музеја издвајају се крстић од абонеса из XVI века (кат. 17), пронађен 1921. године приликом археолошких ископавања Богородичине цркве у Куршумлији, и камени (кат. 18) крст-привезак из Ђурђевих ступова који иконографијом и криптограмима на грчком језику „указује на ученог наручиоца и иконографски упућеног крсторесца са краја XV и почетка XVI века“ (стр. 36).

Малобројној и хетерогеној групи заветних крстова припада изузетан дрворезбарени крст који је 1799. године израдио Хаџи Рувим Нешковић, архимандрит манастира Боговађе, и даровао манастиру Чоке-шини (кат. 27). Тим крстом су 1804. године благосиљани устаници пре поласка у борбу.

Са изузетком украсног крстића (кат. 37), кућни крстови из фонда Народног музеја руске су провенијенције и датују се у XIX столеће. Два ливена бронзана крста украшена емајлом, делови иконе Распећа (кат. 27–28), некада су били породичне реликвије. Код свих седам примерака проскурника (кат. 30–36), којима се обележава славски колач, недостаје печат, односно сачуване су само дршке у облику крста.

У складу са изнетом типологијом крстова организован је и њихов каталог. Након основних података следе исцрпни описи предмета са библиографијом и аналогијама. Публикацију закључују кратки резиме на енглеском језику (стр. 93–94) и списак лите-ратуре (стр. 95–98).

Ваља истаћи да су све фотографије у публикацији у колору и изузетног квалитета, док цртежи крстова прате текст студије о њиховој типологији. Највећи број крстова је по први пут обрађен.

Једновременно са објављивањем *Каталога крстова*, Наташа Церовић је приредила и изложбу *Говор крста*, значајно ширег хронолошког оквира (од IV до XIX века), којом је крсно знамење сагледано у његовом функционалном и историјском контексту.